

כתב יד קדש

יו"ל לקראת שבת ויו"ט
ראש השנה תשפ"א לפ"ק

גיליון מ"ד

מערכת כתי"ק - סאטמאר
347 - 986 - 6954
SATMARWRITING@GMAIL.COM

דברי תורה וחסידות על פרשת השבוע ומועדי השנה שנכתבו בכתי"ק
של כ"ק מרן רבינו הגה"ק מסאטמאר זצוקללה"ה

תוכן המאמר = חשיבות דברי חכמינו ז"ל וכח הצדיקים בעוה"ז לפעול דבר ישועה ורחמים

בתוך המאמר = במדרש פליאה: עה"פ בחדש השביעי הה"ד מופתיו ומשפטי פיהו, נתתי מופתי ליעקב שמודה בשני עולמות ולא לעשיו // בגמ' ר"ה: אי אפשר לומר שהפסוק בא למעט תקי"ש בר"ה שחל בשבת, שמה"ת מותר לתקוע // במדרש וברושלמי: דרשו הפסוק למעט תקי"ש בר"ה שחל בשבת; וקשה ע"ז קושיית הגמ' ר"ה הנ"ל // במג"א בשם הבאר שבע: הברכה בקריה"ת הוא מדאורייתא // קושיית הפרי חדש: הלא חיוב קריה"ת הוא רק מדרבנן, והאיך אפשר לומר שהברכה ע"ז היא מה"ת // בנועם אלימלך: נסים הבאים מהקב"ה הם לעולם לחידוש ופלא, משא"כ הנעשים ע"י כישוף וכדו' // בחז"ל: גודל מעלת תורה שבעל פה ומה שהאדם מוסיף ומחדש מעצמו בתורה // בגמ': לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל רק בשביל תושבע"פ; והביאור ע"ד משל שכריתת הברית בין איש לאשתו הוא ע"י התולדות // בזכות שהצדיקים מוציאים משפטי ה' בפיהם לחדש בתורה, זוכים לעשות אותות מופתים בפיהם // במפרשים: אף ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מ"מ יש שכר בעוה"ז על מה שהוסיפו יותר מן החיוב; והטעם הוא כנ"ל שזה חשוב מאוד לפני הקב"ה

עולמות יקרא לך זרע, וכל מי שאינו מודה בשני עולמות לא יקרא לך זרע, ע"כ. והוא תמוה מאד.

[קושיא ב']

בגמ' ר"ה: אי אפשר לומר שהפסוק בא למעט תקי"ש בר"ה שחל בשבת, כיון דמדאורייתא מותר לתקוע

ונראה, דהנה במסכת ראש השנה (כ"ט ע"ב) תנן, יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת [במקדש היום] תוקעין אבל לא במדינה. ו[הקשה] בגמרא³ (שם), מנא הני מילי, אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא, כתוב אחד אומר 'שבתון זכרון תרועה' וכתוב אחד אומר (במדבר כ"ט, א) 'יום תרועה יהיה לכם', לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת [שאין תוקעין הו"ל זכרון תרועה], כאן ביום טוב שחל להיות בחול [שתוקעין הו"ל יום תרועה]. ופריך רבא עלה שהרי תקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה, וא"כ ליכא למימר דאתי קרא למיעוטי דבר שאינו אסור משום מלאכה דאורייתא, אלא [הטעם שאין תוקעין בר"ה שחל בשבת הוא ד]רבנן עתידין לגזור עליו משום שבות [גזירה שמא יעיבירו ד' אמות ברה"ר כדי ללמוד האיך לתקוע].

'ביצחק', ר' עזריה בשם בר חטיא ב"ת תרין במי שהוא מודה בשני עולמות, א"ר יודן ברבי שלום כתיב (תהלים ק"ה, ה) 'זכרו נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטי פיו', מופת נתת למי שהוא מוציא מתוך פיו, כל מי שהוא מודה בב' עולמות יקרא לך זרע, וכל מי שאינו מודה בשני עולמות לא יקרא לך זרע'. והדרש מהפסוק 'מופתיו ומשפטי פיהו', מובא במדרש שוחר טוב (תהלים ק"ה): 'זכרו נפלאותיו אשר עשה מופתיו ומשפטי פיו זרע אברהם עבדו, אמר רבי עזריה, כתיב (בראשית כ"א, י"ב) 'כי ביצחק יקרא לך זרע', כל מי שהוא מודה בשני עולמות הרי הוא כיצחק'.

³ בגמ' (שם): 'מנה"מ, אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא, כתוב אחד אומר (ויקרא כ"ג, כ"ד) 'שבתון זכרון תרועה' וכתוב אחד אומר (במדבר כ"ט, א) 'יום תרועה יהיה לכם', לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול, אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעין, ועוד הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי, דתנא דבי שמואל 'כל מלאכת עבודה לא תעשו' (במדבר שם) יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה, אלא אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה, כדרבה, דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאי בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעבידנו ד' אמות ברה"ר, והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה'.

[ר"ה שחל בשבת שנת תרפ"ד לפ"ק בק"ק ארשיווא יצ"ו¹]

בְּחֻדְשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבְּתוֹן זְכוֹרֹן תְּרוּעָה
וגו' [מקרא קודש] (ויקרא כ"ג, כ"ד).

[קושיא א']

במדרש פליאה: עה"פ בחדש השביעי הה"ד מופתיו ומשפטי פיהו, נתתי מופתי ליעקב שמודה בשני עולמות ולא לעשיו

איתא במדרש פליאה? הדא היא דכתיב (דברי הימים-א' ט"ז, י"ב) 'מופתיו ומשפטי פיהו', למי נתתי מופתי, למי שמוציא משפטי בפיהו. כי ביצחק יקרא לך זרע' (בראשית כ"א, י"ב) ולא כל יצחק (גמ' נדרים ל"א ע"א), כיון שמוודה בשני

¹ כ"ה בדברי יואל (פ' אמור): 'שנת ה'תרפ"ד לפ"ג (העתק מכת"ק)'. וכ"ה בדברי יואל לר"ה (אות מ"ט), וכנראה שם הוא מדרשה לפני קריה"ת בר"ה שחל בשבת שנת תרפ"ד בק"ק ארשיווא יצ"ו. אמנם לפי הנדפס בירחון ל'קט ששנ"ה (ח"ג סימן ח) אמרו רבינו בק"ק סאטמאר [לפני] שנת תרצ"ו. ועיין במקור הכתי"ק בסוף המאמר.

² לע"ע לא מצאתי שום מקור למדרש זה, וכן לא מצאתי בספרים קדמונים או בשאר ספרי רבינו מדרש פליאה זו. ומיהו עיין בויקרא רבה (פרשה כ"ט סימן ט) שהסמיך פסוק זה 'כי ביצחק יקרא לך זרע' לכאן, וז"ל: 'ד"א בחדש השביעי, ר' ברכיה היה קרי ליה ירחא דשבועתא, שבו נשבע הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה, הה"ד (בראשית כ"ב, ט"ז) 'ויאמר בי נשבעתי נאם ה', מה צורך היה לשבועה, ר' ביבי בר אבא בשם ר' יוחנן אמר עמד אברהם אבינו בתפלה ותחנונים לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך בשעה שאמרת לי (שם, ב) 'קח נא את בנך את יחידך' היה בלבי מה להשיבך, והיה בלבי מה לאמר, אתמול אמרת לי (בראשית כ"א, י"ב) 'כי ביצחק יקרא לך זרע' ועכשיו אתה אומר לי והעלהו שם לעולה' [וכו'].

ודרשה זו לעצמה מובא בבראשית רבה (פרק נ"ג סימן י"ד): 'ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך וגו' [כי ביצחק יקרא לך זרע] (בראשית כ"א, י"ב), א"ר יודן 'יצחק' אין כתיב כאן, אלא

במדרש ובירושלמי: דרשו הפסוק למעט תקי"ש בר"ה שחל בשבת; וקשה ע"ז קושיית הגמ' ר"ה הנ"ל

אמנם במדרש רבה⁴ פרשה זו (פרשה כ"ט סימן י"ב) **איתא להך דרשה, דהא דכתיב 'זכרון תרועה' קאי אשבת, והא דכתיב 'יום תרועה יהיה לכם' היינו בראש השנה שחל בחול. וכן בירושלמי⁵** (ראש השנה פרק ד' הל' א') **איתא להך דרשה. ולכאורה קשה עליהו הא דפריך רבא בגמרא, וכי אתי קרא למיעוטי דבר שאין בו משום מלאכה.**

[קושיא ג']

במג"א בשם ה'באר שבע': הברכה בקריה"ת הוא מדאורייתא

ואפשר לומר, דהנה בשולחן ערוך אורח חיים (סימן קל"ט סעיף ד' וסעיף ו') **נפסק דצריך לברך על קריאת התורה. וכתב המגן אברהם** (שם סק"ה) **בשם ספר באר שבע⁶ בחידושויו למסכת הוריות⁷** (סוטה מ"א ע"א, ד"ה לפי) **דברכה זו היא מדאורייתא.**

קושיית הפרי חדש: הלא חיוב קריה"ת הוא רק מדרבנן, והאיך אפשר לומר שהברכה ע"ז היא מה"ת

⁴ **במדרש רבה** (שם. ומ"ש המציין בדבר"י הוא ס"ט): "ר' יוחנן וריש לקיש הווין יתבין מתקשין, ואמר תנינן 'יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה', אם דבר תורה הוא ידחה בגבולים אם אינו דבר תורה אפי' במקדש לא ידחה, עד דאינון יתבון מתקשין עבר כהנא אמרין אתא מרא דשמעתא נזיל ונשאל ליה, אזלין ושאלון ליה אמר לון כתוב אחד אומר (ויקרא שם) 'זכרון תרועה' וכתוב אחד אומר (במדבר שם) 'יום תרועה יהיה לכם', הא כיצד בזמן שבא בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין, אמר רשב"י ידחה במקדש שהו יודעין זמנו של חדש ואל ידחה בגבולין שאין יודעין בזמנו של חדש, דאמר רשב"י 'יום תרועה יהיה לכם ועשיתם [וגו'] אשה' (במדבר שם, א' ו) מקום שהקרבנות קריבין."

⁵ **בירושלמי** (שם): "ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל הווין יתבון מקשיי אמרין תנינן 'י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה' אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה, עבר כהנא אמרין הא גברא רבה דנישאל ליה, אתון שאלון ליה אמר לון כתוב אחד אומר (במדבר שם) 'יום תרועה' וכתוב אחד אומר (ויקרא שם) 'זכרון תרועה', הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין. ר' זעיריה מפקד חבריי עולון ושמעין קליה דרבי לוי דרש דלית איפשר דהוא מפיך פרשתיה דלא אולפן, ועל ואמר קומיהון כתוב אחד אומר 'יום תרועה' וכתוב אחד אומר 'זכרון תרועה', הא כיצד בשעה שהוא חל בחול יום תרועה בשעה שהוא חל בשבת זכרון תרועה מזכירין אבל לא תוקעין, מעתה אף במקדש לא ידחה, תנא 'באחד לחדש' (במדבר שם), מעתה אפילו במקום שהו יודעין שהוא באחד לחדש ידחה, תני רשב"י 'הקרבנות' במקום שהקרבנות קריבין."

⁶ חיברו הגאון המובהק רבי **יששכר בער איילינבורג** זצ"ל אב"ד ור"מ מחוז פרויויאל שבמדינת **איטאליע**. תלמודם של בעל הלבוש והסמ"ע ז"ל, ורובם של בעל הגידולי תרומה והבינה לעתים ועוד ז"ל. חיבר ספרו הגדול **באר שבע** על הש"ס וש"ת. וז"ל: "מפי **גמרא** ערוכה בפרק מי שמתו (ברכות כ"א ע"א) דגרסינן שם, אמר רב יהודה מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה, שנאמר (דברים ח'): 'ואכלת ושבעת וברכת', מנין לברכת התורה לפניך מן התורה, שנאמר (שם ל"ב, ג'): 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו', א"ר יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה בקל וחומר מן המזון, וברכת המזון לפניך בק"ו מן התורה וכו', ומסיק שם בגמרא 'מה לתורה שכן חיי עולם', והכי **בירושלמי** דמגילה פרק הקורא עומד (הלכה א'), הרי קמן מנבואר באר היטב דברכת התורה לפניך על קריאתה בצבור היא מן התורה, שהרי עיקר הקרא (דברים ל"ב, ג') 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו' דיליף מיניה מיירי בצבור, כדפירש **רש"י** שם בהדיא, וכדאיתא ביומא פרק אמר להם הממונה (ל"א, א') ובריש פרק שלשה שאכלו (ברכות מ"ה, א') "ועיי"ש עוד."

⁷ בספר באר שבע ח"א נדפס חידושויו על המסכתות הוריות, תמיד, כריתות, סוטה, וסנהדרין. ונראה שמשום הכי כתב רבינו בחידושויו עמ"ס הוריות, שזהו המסכתא הראשונה בספר הנ"ל. [ואולי הוא ט"ס, ואין הכת"ל לפנינו].

והקשה הפרי חדש⁸ (שם סק"ח) **הרי כל ענין קריאת התורה היא תקנה דרבנן, כדאיתא⁹ משה תיקן לישראל שיהיו קורין בתורה בשבת ובשני ובחמישי, וכיצד תהיה הברכה דאורייתא.**

ויש הרוצים לתרץ¹⁰ דכך צותה תורה מעיקרא כי כאשר יתקנו חכמים לקרות בתורה יתחייבו מדאורייתא בכרכה על הקריאה. אמנם הפרי חדש¹¹ (שם) **מיאן בזה, דסוף סוף כיון דהקריאה דרבנן למה יהיה חיוב הברכה על הקריאה דאורייתא.**

...

[נסים הבאים מסטרא דקדושה נעשים באופן פלא; והוא חידוש בכל פעם]

בספה"ק נועם אלימלך: נסים הבאים מהקב"ה הם לעולם לחידוש ופלא, משא"כ הנעשים ע"י כישוף וכדו'

ול' נראה לתרץ קושיא זו, בהקדם מה שכתב בספר הקדוש נועם אלימלך פרשת וארא, על הפסוק (שמות ז', ט') 'תנו לכם אות או מופת', וזה לשון קדשו: "דהנה האדם המלומד בניסים, שהשם יתברך עושה לו נס בכל עת, אזי הוא תמיד חידוש ונפלא בעיניו, הגם שרואה שהשם יתברך עושה לו תמיד

⁸ **בפרי חדש** (שם): "כחב בספר באר שבע בחידושוין לפרק היה מביא דף נ"ח (סוטה מ"א ע"א, ד"ה לפי) דאע"ג שבבר בירך ברכת התורה בשחרית ביחיד, אפילו הכי חייב מן התורה לחזור ולברך ברכת התורה לפניך על קריאתה בצבור, והאריך בזה, וטעות הוא בידו, דהא עיקר קריאה בספר תורה בצבור לא היא אלא תקנתא, כדאיתא בסוף פרק מרובה (בבא קמא פ"ב ע"א **בירושלמי** פרק הקורא עומד (מגילה פ"ד הלכה א'), וכן כתב **הכסף משנה** בהלכות חנוכה (פ"ג הלכה ו') דאטו מי נימא דקריאת התורה בשבת ושני וחמישי דתקנת משה היא שאינה מדברי סופרים."

⁹ **בירושלמי** (מגילה פרק ד' הל' א'): "משה התקין את ישראל שיהו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד, שנאמר (ויקרא כ"ג, מ"ד) 'וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל', עזרא התקין לישראל שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה."

¹⁰ **וברמב"ם** (הל' תפלה פרק י"ב הל' א'): "משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים, בשבת ובשני ובחמישי בשחרית, כדי שלא יהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה. ועזרא תיקן שיהו קורין כן במנחה בכל שבת, משום יושבי קרנות, וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם, ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים."

¹⁰ בספר **באר שבע** (דף ל"ג ע"א, ד"ה כל התורה) עמד בעצמו על קושיא זו, ותרץ כעין מ"ש רבינו, וז"ל: "הושתא קשה שהרי קריאת התורה אינה מן התורה אלא מדרבנן, והיכא יליף מקרא ברכת התורה לפניך, דהיינו כשקורא בבית הכנסת דבהכי מיירי דוקא, דאלו ביחיד לא שייך לומר 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו', אלא מאי אית לך למימר דאף על גב שלא חייבתו התורה לקרות בבית הכנסת, מכל מקום אם הוא רוצה מעצמו לקרות בבית הכנסת אז חייבתו התורה לברך לפניך, כדכתיב 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו', כמו גבי ברכת המזון שחייבתו התורה לברך אחר המזון אם הוא רוצה לאכול, אבל הוא אינו חייב לאכול כדי לברך ברכת המזון, וכמו ברכת להתעטף בציצית הכי נמי הכא" (נאלא שהתירוש שהביא רבינו הוא שהתורה חייב לברך כשהחכמים יחייבו לקרות, ותירוש הבאר שבע הוא שכשהוא רוצה לקרות חייב מה"ת לברך, ודק").

[וע"ע שו"ת **משכנות יעקב** (או"ח סימן ס"א), שו"ת **השיב משה** (או"ח סימן ב' אות ט'), שו"ת **מהר"ם שיק** (או"ח סימן ס"א), **מנחת חינוך** (מצוה ת"ל, אות ה'), **העמק שאלה** על השאלות (פי' יתרו, נ"ג אות ד'), ושו"ת **מהר"ם בריסק** (ח"א סימן ו').]

¹¹ **בפרי חדש** (שם): "ושב מצאתי לו בריש פרק ואלו נאמרים (סוטה ל"ג ע"א ד"ה כל) שכתב דהוי דומיא דברכת המזון, שאם הוא רוצה לקרות מעצמו בבית הכנסת חייבתו תורה לברך, וגם זה אינו כלום, אלא בכל גוונא מדרבנן היא."

[ישוב הקושיות והדיוקים]

ישוב קושיא ג': כריתת הברית של הקב"ה היתה רק על החיובים מדרבנן, וא"כ שפיר הברכה על החיוב דרבנן הוא מה"ת

ולפי זה יתיישב שפיר קושיית הפרי חדש, דכיון דעיקר כריתת הברית היתה על תורה שבעל פה, שייך שפיר לברך ברכה מדאורייתא על מצוה שיתקנוה החכמים, שהרי הוא כלולה בתורה, שכבר כרת עליה הקב"ה ברית עם ישראל.

ישוב קושיא א': על הפסוק 'בחדש השביעי' שבא למעט תקי"ש בר"ה שחל בשבת קשה הלא האיך בא הפסוק למעט דין דרבנן, והתירוץ ע"ז היא שהוספות חז"ל על דברי התורה הם חשובין מאוד לפני הקב"ה ושפיר כתב בתורה מיעוט לגזירה שיעשו חז"ל

ומעתה יבוארו על נכון דברי המדרש הנ"ל, **בחדש השביעי וגו' זכרון תרועה**, וקשה על זה קושיית הגמ' ראש השנה, כתוב אחד אומר יום תרועה וכו' [וכתוב אחד אומר שבתון זכרון תרועה] והתירוץ [ע"ז הוא] **כאן** ב'י"ט שחל להיות ב[שבת וכו'] [וכאן ביום טוב שחל להיות בחול], ולכאורה קשה על זה מה שדוחק בגמרא שם כיצד יתכן לומר דאתי קרא למעט תקיעת שופר בשבת, שהוא דבר המותר מן התורה, אלא שהחכמים עתידין לגזור עליו.

בזכות זה שהצדיקים מוציאים משפטי ה' בפייהם לחדש בתורה, הם זוכים לעשות אותות מופתים בפייהם¹⁵

ועל זה בא כמשיב, **הדא הוא דכתיב 'מופתיו ומשפטי פיו', למי נתתי מופתי למי שמוציא משפטי בפייהו**, כלומר ש[בכח זה שהחכמים מוסיפים ומחדשים בתורה, שע"ז הוא עיקר כריתת הברית, ע"ז הם זוכים לפעול בדבר ישועה ורחמים, ו]המופתים של הקב"ה נתנם להצדיק לפעול ישועה ורחמים [באופן שהיא חידוש גדול אף להצדיק, והיינו שהוא פועל] **באמרי פיו גרידא**, על דרך הכתוב (איוב כ"ב, כ"ח) **ותגור אומר ויקם לך**, [ושכר זה ניתן להם מדה כנגד מדה] **דכשם שהתורה הקדושה עיקר החשיבות הוא מה שהאדם זוכה לחדש בה ולהוסיף משלו**, כך המופת הנעשה על ידי הצדיק [שהוא מחדש על גזירת

ניסים, אף על פי כן הוא מפליא הדבר לחידוש גדול. אבל העושה דבר חידוש פעם אחד על ידי כישוף וכדומה, אזי בפעם שנית אין חידוש בעיניו לכלום, מאחר שעשה בעצמו פעם אחד. וזהו שאמר השם יתברך ברוך הוא 'כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת', פירוש שתעשו מופת כזה שגם לכם יהיה למופת ולחידוש, זה יהיה ודאי דבר ה' וכו' ", עד כאן לשונו הקדוש¹².

...

[כריתת הברית היתה על תורה שבעל פה שזהו חביב ביותר לפני הקב"ה]

בחז"ל: גודל מעלת תורה שבעל פה ומה שהאדם מוסיף ומחדש מעצמו בתורה

והנה מבואר במדרש¹³ כי אף שהתורה שבכתב עיקר, מכל מקום מה שהאדם מוסיף ומחדש ומוסיף מדיליה הוא התורה שבעל פה [והוא] חשוב יותר. **כדאיתא בירושלמי** (פאה פרק ב' הל' ה'): **'חביבין הן הדברים הנדרשים מן הפה מן הדברים הנדרשים מן הכתב'**.

בגמ': לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל רק בשביל תושבע"פ

ואיתא במסכת גיטין (ס' ע"ב): **אמר רבי יוחנן לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה**, שנאמר (שמות ל"ד, כ"ז) **'כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל**, ע"כ.

והביאור ע"ד משל שכריתת הברית בין איש לאשתו הוא ע"י התולדות

[בספרים הקדושים] **המשילו משל¹⁴**, לבעל שנשא אשה וכו', ולא נגמרה כריתת הברית ביניהם עד שיוליד תולדות. כמו כן **הכא** [בקבלת התורה שהוא דמיון נישואין בין כנסת ישראל לאביהם שבשמים], היה כריתת הברית על התולדות, והיינו מה שהאדם מוליד ומחדש מדיליה.

...

ודברי סופרים כל העובר על דברי סופרים חייב מיתה" [גמ' זו מצויין בלקט ששנ"ה ובדברי יואל לר"ה [עיין במקור הכתי"ק, בסוף המאמר] שאמרם רבינו כשאמר דרוש זה].

¹⁴ בספספ"ק **ייטב לב** (פ' דברים עה"פ אלה הדברים): "עפמ"ש חז"ל" (עי' איכ"ר פתיחתא ב', ר"ר סימן ד') לא גלו ישראל אלא בשביל שכפרו בתושבע"פ, שנאמר (ישעי' ה, כ"ד) **ואת אמרת קדוש ישראל נאצו**, זה תורה שבע"פ. יש להבין הטעם, לפי מה שאמרו חז"ל (גיטין ס' ע"ב) לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבע"פ, שנאמר (שמות ל"ד, כ"ז) **'כי על פי הדברים האלה (פירוש אינו בכתב, כי אם שבע"פ) כרתי אתך ברית ואת ישראל**, ויש להבין הענין, כי אין איש ואשה כורתין ברית אלא אם יש להם תולדות, אבל אם אין ביניהם תולדות אין ביניהם כריתת ברית, ואם הקדיחה תבשילו קלה בעיניו לגרשה, **כאשר החוש מעיד על זה**.

וממנו ניקח, לאשר התורה צוה לנו מאורסה לקהלת יעקב, וחכמינו הולידו תולדות מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, והוא תורה שבע"פ, וגזרות כמו שניות לעריות ושבות דשבת ותוס' שבת ויו"ט ופרישה סמוך לוססה ואיסור חמץ בער"פ קודם חצות, ותקנות הדלקת נר בשבת ובחנוכה, וקריאת הלל ומגלה וכהנה, וכ"ז בכלל תורה שבע"פ שנעשה תורת ה', שהרי אנו מברכין וצונו, ואמרו חז"ל (שבת כ"ג ע"א) מדכתיב (דברים י"ז, י"א) **'לא תסור'** וגו'. ובשביל זה כרת הקב"ה אתנו ברית, מכח תולדותיהן שכיוצא בהן, וכיון שכפרו בתורה שבע"פ, נפסק הכריתת ברית, וכין שהמירו כבודו שלח אותם מעל פניו ויצאו מארצם". [וכ"כ בייטב פנים (אבני זכרון לר"ה אות מ"ז) בשם המפרשים].

¹⁵ והוא בא מדה כנגד מדה, שכיון שהם חידשו בתורת השי"ת, בזכות זה זוכים לעשות מופתים שהוא חידוש אצלם [ע"ד שכתב בנועם אלימלך שנסים הבאים מסטרא דקדושה הם לעולם חידוש].

¹² ועיין בספספ"ק **אוהב ישראל** (פ' וארא, עה"פ ויאמר ד') שהביא פירוש זה: "ושמעתי מפי אדמו"ר הרב הקדוש כו' **מורינו הרב רבי אלימלך ז"ל** וכו' [עיי"ש שהביא פירוש זה] ודברי פי חכם חן, ושפתיים ישק משיב דברים נכחים". ובספר **שפתי צדיקים** (פ' וארא, עה"פ כי ידבר) הביא פירושו: "מהרב הצדיק וכו' **מאטאטא נ"י**, אמר בשם הרב הצדיק וכו' **ו' אלימלך ז"ל** [עיי"ש]".

ועיין ג"כ בספספ"ק **מאור ושמש** (פ' מקץ, עה"פ ויהי מקץ) שהביא פירוש זה: "כאשר שמעתי מאדמו"ר הרב הקדוש המנוח **מו"ה אלימלך זצוק"ל**, על פסוק תנו לכם מופת וכו' [עיי"ש שהביא פירוש זה] ודברי פי חכם חן".

¹³ **במדרש רבה** (שהש"ר פרשה א' סימן י"ט): "ד"א' **כי טובים דודיק מיין** (שה"ש א', ב') דברי תורה דומין זה לזה, דודיק זה לזה, קרובין זה לזה וכו', שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן חביבין דברי סופרים כדברי תורה מה טעם והכך כיון הטוב, חבריאי בשם רבי יוחנן **חביבין דברי סופרים מדברי תורה**, שנאמר **כי טובים דודיק מיין**, האומר אין תפילין לעבור על דברי תורה פטור, ה' טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב, ר' אבא בר כהנא בשם ר' יהודה בן פזי שמע ליה מן הדא, א"ר טרפון אני הייתי בא כדרך והייתי לקרות כדברי בית שמאי וסכנתי בעצמי מפני הלסטין, את חמי אם לא קרא היה עובר על מצות עשה בלבד עכשיו שקרא נתחייב בנפשו, **הוי חביבין דברי סופרים מדברי תורה**". [וכ"ה בירושלמי (סנהדרין פרק י"א הל' ד', עבודה וזה פרק ב' הל' ז')].

וכע"ז **בגמ'** (עבודה זרה ל"ה ע"א): "מאי **כי טובים דודיק מיין**, כי אתא רב דימי אמר, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע עריבים עלי דברי דודיק יותר מינה של תורה". וכן **בגמ'** (עירובין כ"א ע"א) האריך בשבח הלימוד תורה שבעל פה וגזירות החכמים, ובתוך הדברים כתב שם: "דרש רבא מאי דכתיב (קהלת ב', ב') **'יותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה'** וגו', בני הזהר **בדברי סופרים יותר מדברי תורה**, שדברי תורה יש בהן עשה ולא תעשה,

הקב"ה, נעשה באמרי פיו בלבד, ו[חידוש הוא אצלו [אצל הצדיק] בכל פעם, וכמו שכתב **בנועם אלימלך**¹⁶.

ישוב קושיא ב': אף שמה שאין תוקעין בר"ה שחל בשבת הוא מדרבנן, מ"מ כתוב בתורה מיעוט ע"ז שכריתת הברית על התוה"ק היתה על תורה שבע"פ

וזה הוא פירוקא לקושיא הנ"ל, שאף דתקיעת שופר חכמה ואינה מלאכה, מכל מקום שפיר אתי קרא למיעוטיה, דמכיון שהחכמים עתידין לגזור עליו, אם כן הוי ליה תורה שבעל פה, שעליה כרת הקב"ה ברית בחורב עם ישראל, ולפיכך שייך למיעוטיה מקרא.

[בזכות מה שמחדשין ומוסיפין על התורה נוחלין שכר גם בעולם הזה]

בחז"ל: יעקב ועשיו נחלקו בנחלת ב' עולמות

ועל זה גמר אומר, 'כי ביצחק יקרא לך זרע - ולא כל יצחק, מי שמודה בשני עולמות יקרא לך זרע' וכו', דהנה **אמרו ז"ל**¹⁷ (תנא דבי אליהו זוטא, פרק י"ט) יעקב ועשיו חלקו בנחלת שתי עולמות, יעקב נטל העולם הבא ועשיו [נטל] העולם הזה.

במפרשים: אף ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מ"מ יש שכר בעולם הזה על מה שהוסיפו יותר מן החיוב; והטעם הוא ע"ד הנ"ל שזה חשוב מאוד לפני הקב"ה

והקשו המפרשים¹⁸ (שבת מירשאל תהלים א', ב'. ועיין מהרש"א סוטה י"ד ע"א הא"ג ד"ה וא"ל) שהרי 'שכר מצוה בהאי עלמא ליכא' (קידושין ל"ט ע"ב), ו[אם כן] כיצד יש לישראל פרנסה בעולם הזה. ומתרצים [המפרשים הנ"ל] כי השכר מגיע לאדם (שמה) [על מה] שהוא מביא עצמו לידי חיוב מצוה שלא נתחייב בה מעיקר הדין. והטעם כי מה שהוא מחדש ומוסיף מדליה חשוב ומרוצה

¹⁶ לשון רבינו כאן הוא בקיצור נמרץ וכדמות ראשי פרקים, ויגענו הרבה לברר וללבן כוונת רבינו, והביאור המוצג בפנים בתוך לשון רבינו, הוא קצת ע"ד מ"ש **דברי יואל** לר"ה (שם, עיין בסוף המאמר) עם הוספות, כדי ליישב לשון קדשו.

וז"ל המעתיק בירחון **לקט ששנה** (שם, עיין בסוף המאמר): "וי"ל דבכח מה שמחדשים גזירות חדשים בתוה"ק ע"ז יש בכחם לחדש גם מופתים בעולם, וכמו שאמרו **חז"ל** (בעירובין שם) על פסוק 'חדשים גם ישנים' אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע הרבה גזירות גזרתי עלי יותר ממה שגזרת עלי וקיימתי".

¹⁷ וז"ל **התנא דבי אליהו זוטא** (פרק י"ט): "אמרו רבותינו, בעוד כשהיו יעקב ועשו במעי אמן, אמר יעקב לעשו, עשו אחי, שני אחים אנחנו לאבינו, ושני עולמות יש לפנינו, העולם הזה והעולם הבא, העולם הזה יש בו אכילה ושתיה ומשא מתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אינו כן בכל המדות הללו, ואם הוא רצונך טול אתה העוה"ז ואני אטול העוה"ב, ומנין שכך הוא, שנאמר (בראשית כ"ה, ל"א) 'ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי, כשם שהיינו אומרים בבטן, 'כיום', היינו כאותו היום שהיינו בבטן, באותה שעה נטל עשו בחלקו העוה"ז, ויעקב נטל בחלקו העוה"ב". [ועיי"ש עוד].
וכ"ה **במדרש ילקוט** (פ' תולדות, רמז ק"א), **וברשי"י עה"ת** פ' תולדות (בראשית כ"ה כ"ב ד"ה ויתרוצצו), ועיין **בוה"ק** (פ' תולדות, דף קמ"ג ע"א).

¹⁸ בספה"ק **ישמח משה** (פ' לך, עה"פ וילך אברים): "הנהראה לי בזה, ע"פ המבואר דאמרו **חז"ל** (קידושין ל"ט ע"ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, **וכתבו המפרשים** היינו דוקא מה שמחויב, אבל לא מה שהוא עושה יותר מן החיוב, ויצא להם זה מבבא קמא (דף ט' ע"ב) דמסיק שם הגמרא עד שליש משלו, מכאן ואילך משל הקב"ה, עיי"ש בפירוש רש"י".

ובספה"ק **ייטב לב** (פ' בא, עה"פ החדש הזה לכם אות ז'): "ביאור הדבר, דלכאורה קשה אהא דקאמר (בראשית ג' ה) אתן את כל הארצות האל עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו', הא

יותר, ובדין הוא שיטול שכר גם בעולם הזה, מלבד השכר השמור לו לעולם הבא.

יעקב בחר בעוה"ב שהאמין שע"י שמחדש ומוסיף בתורה יגיע לו גם ירושת עוה"ז, אבל עשיו לא האמין בזה

ובזה יש לפרש מה שאמר עשיו (בראשית כ"ה, ל"ב) 'הנה אנכי הולך למות למה זה לי בכורה; כי עשיו לא האמין בזה שמה שהאדם מחדש מדילי הוא חשוב יותר, ולזה אמר 'הנה אנכי הולך למות; פירוש השכר אינו בעולם הזה אלא לאחר מיתה, ואם כן 'למה זה לי בכורה; אבל יעקב האמין בזה כי יהיה לו גם שכר עולם הזה, בעד המצוות שהוא מחדש ומוסיף, על כן יעקב בחר לו¹⁹ העולם הבא, כי ממילא תהיה לו גם ירושת עולם הזה.

המשך ישוב קושיא א': למי נתתי מופתי למי שמוציא משפטי בפיו, ובה נכלל רק יעקב שהאמין בשתי עולמות, והיינו כנ"ל שהבין והאמין שע"י שיחדש בתורה יזכה גם לעולם הזה

ובזה מבואר המשך דברי המדרש הנ"ל, 'כי ביצחק יקרא לך זרע - ולא כל יצחק' וכו', אל ראש דבריו. כי לפי שהמדרש פתח בשבח הדברים שאדם מחדש ומוסיף משלו, כאמרו **למי נתתי מופתי למי שמוציא משפטי בפיו**, על כן אמר 'כי ביצחק' ולא כל יצחק לאפוקי עשיו, שאינו נמנה על זרעו של יצחק, לפי שלא האמין בשתי עולמות, כלומר בשכר שהאדם זוכה בעבור המצוה בעולם הבא, ובמה שהוא נטל בעולם הזה, בעבור מה שהוא מחדש משלו.

דברי יואל עה"ת [פ' אמור עמ' רס"ב - רס"ד. ותוכן הדרוש נדפס ג'כ **דברי יואל** לר"ה אות מ"ט. וכמו כן נדפס תוכן הדרוש בירחון תורני **"לקט ששנה"** שי"ל בעו"ב"י סאטמאר יצ"ו, שנה ג' שנת תרצ"ו סימן ח': **"רשומי דברים אשר הקשבנו מכ"ק רבינו הגאון הצדיק אבדפ"ה שליט"א**].

שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט ע"ב), אבל התירוץ לזה, דמבואר **בספר שבט מישראל** בתהלים סימן א' (אות ב') וסוף סימן ס"ב דעל גוף המצות שבתורה שבכתב שכרו בעולם הבא, אבל על הגדרים וסייגים שהוסיפו חכמים משמרת התורה, שכרו מיד בעולם הזה, ובהו פירש ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים' (דברים ד', א') וכו', **עיי"ש באורך אמרי נועם**". [וכן בספה"ק **נועם מגדים** (פ' אחרי, ד"ה והנה כ') מביא יסוד זה בשם שבט מישראל, וז"ל: " והנה, כתב **בשבט מישראל** דאף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אמנם סייגים וגדרי חכמים, או שאדם עצמו עשה לו משמרת למשמרת, איכא בהאי עלמא, עיי"ש באורך שפירש בזה הכתוב (דברים ד', א') 'ועתה ישראל שמע אל החוקים כו' ולא תגרעו', עיי"ש בדרך נחמד"].

ובספה"ק **קדושת יו"ט** (לסוכות אות ה'): "דהנה איתא **בקדמונים**, ועיין **בספר באר שבע** (פ' חיי שרה), דהא דאמרו **חז"ל** (קידושין ל"ט ע"ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, היינו רק במצות שצונו הבורא ית"ש ולא מעצמינו פעלנו אותם, רק פקודתו שמרה נפשנו ככל משפטיו וחוקותיו, אבל על המצות אשר לא מפי הגבורה שמענו, רק אנחנו משלנו הוספנו ופעלנו אותם וכו', עליהם יתן שכר גם בעולם הזה".

ורבינו בכמה מקומות (קונטרס דברי פתיחה [ליל ששי נח] תשכ"ג עמ' ד', דברי יואל בפרשתו עמ' רל"ט, פ' שלח עמ' תל"ג, ועוד) כתב יסוד זה בשם **המהרש"א ז"ל** (סוטה ג' ד ע"א, חידושי אגדות ד"ה אל הקב"ה כלום) שכתב לברא **הגמ'** (סוטה שם) האיך ביקש משה רבינו ליכנס לא"י משום שכרו, הא אמרינן (אבות פ"א משנה ג') אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, וע"ז תירץ המהרש"א: "וי"ל דהיינו במצוה שנתחייב בה כבר, אבל הכא שעדיין לא בא לארץ ישראל ששם חיובה, והקב"ה לא רצה שיהיה חייב בהו, שפיר מצי לבקש משום קבול שכרו, ודו"ק" **[ובליל שב"ק אמור תשכ"ב** (קדושת יואל פ' אמור אות א') הביאו בשם השבט מישראל הנ"ל].

¹⁹ ע"פ **לה"כ** (תהלים קל"ה ד'): "כי יעקב בחר לו י-ה, ישראל לסגולתו".